

In november en december 2017 ontvingen 12.000 inwoners van Maastricht van zes jaar en ouder een lijst met vragen over cultuurbeoefening, cultuurbezoek en cultuurwaardering. De bruikbare respons bedroeg 2.085 (ruim 17%). Hieronder presenteren wij als onderzoekers een aantal belangrijke uitkomsten van deze enquête. Waar mogelijk zijn deze vergeleken met resultaten van landelijk onderzoek (LKCA 2017, *Sport en cultuur. Patronen in belangstelling en beoefening 2016*, *Cultuur in Beeld 2016*), en onderzoek in Heerlen (2014) en Emmen (2017).

Actieve cultuurbeoefening

Ruim 62% van de bevolking in Maastricht beoefende in de afgelopen twaalf maanden één of meer culturele activiteiten in de vrije tijd. De actieve cultuurbeoefening in Maastricht ligt daarmee op een iets hoger niveau dan landelijk (61%) en in Heerlen (60%), en fors hoger dan in Emmen (48%).

Vrouwelijke inwoners van Maastricht beoefenen vaker één of meer culturele activiteiten (67%) in hun vrije tijd dan mannelijke inwoners (57%), wat ook elders het geval is. De verschillen in actieve cultuurbeoefening tussen de stadsdelen zijn niet groot. In stadsdeel Zuid-West is die het hoogst (69%), in stadsdeel West het laagst (59%).

Leeftijd heeft meer invloed op actieve cultuurbeoefening. Met het stijgen van de leeftijd daalt het percentage actieve beoefenaars in Maastricht en elders. 83% van de zes- tot twaalfjarigen in Maastricht beoefent één of meer culturele activiteiten tegenover 48% van de inwoners van 65 jaar en ouder. Dit leeftijdseffect treedt echter alleen op bij de laag- en middenopgeleiden en niet of nauwelijks onder de hoogopgeleide ouderen. Opleiding heeft nog geen aantoonbaar effect op cultuurbeoefening onder jongeren. Het wordt vooral sterker zichtbaar bij inwoners op en na middelbare leeftijd.

Inkomen heeft minder invloed op actieve cultuurbeoefening. Die is 60% voor de inkomenscategorie beneden modaal, 61% voor de categorie modaal tot twee keer modaal, en 68% voor de groep met inkomens van twee keer modaal en hoger. In Maastricht correleert het achtergrondkenmerk inkomen sterk met opleiding.

De activiteiten die het meest worden beoefend in Maastricht zijn: zingen (34%), tekenen/schilderen (32%), instrument bespelen (27%), film, videokunst, grafisch ontwerp met de computer of fotografie (25%) en verhalen, gedichten of weblogs schrijven (19%).

Landelijk zijn de meest beoefende culturele activiteiten: beeldend, inclusief tekenen en schilderen (20%), muziek en zang (19%), media (12%) en creatief schrijven (7%). Ook in Heerlen (24%) en Emmen (19%) is tekenen en schilderen de meest beoefende activiteit, gevolgd door film, video, grafisch werk op de computer en fotografie (18%) in Heerlen, en zingen (17%) in Emmen. Erfgoed heeft onder de inwoners van Maastricht in vergelijking met andere activiteiten minder beoefenaars.

Georganiseerd/niet-georganiseerd

Actieve cultuurbeoefening in Maastricht vindt vaker niet-georganiseerd dan georganiseerd plaats. De meeste actieve cultuurbeoefenaars zijn geen lid van een vereniging, instelling of informele groep: 79% van degenen die zingen, 70% van degenen die een instrument bespelen en 85% van de inwoners die tekenen.

Redenen om (niet) aan cultuurbeoefening te doen

De motieven voor actieve cultuurbeoefening zijn niet in de eerste plaats cultureel of artistiek, maar gaan over plezier en sociale contacten. Daarin lijkt cultuurbeoefening op sportbeoefening.

Gebrek aan tijd (33%) en interesse (32%) worden het meest genoemd als redenen om niet aan cultuurbeoefening te doen. Hoogopgeleiden en mensen met een hoger inkomen geven de eerste reden veel vaker dan respondenten met een lage opleiding en een laag inkomen. Kosten (14%) en een gebrek aan informatie (6%) blijken hierbij van minder belang te zijn. Ook landelijk en in Heerlen en Emmen is dit het geval. Wel noemen mensen met een laag inkomen kosten veel vaker als reden dan inwoners met een hoger inkomen.

Gebrek aan interesse speelt overigens een (veel) grotere rol bij laag- en middenopgeleiden dan bij hoogopgeleiden. Ook bij de door weinigen genoemde reden gebrek aan kennis of culturele achtergrond is er interactie tussen leeftijd en opleiding. Onder hoogopgeleide ouderen speelt gebrek aan culturele kennis minder dan bij hoogopgeleide jongeren, maar onder laagopgeleide ouderen is dit effect juist sterker dan bij laagopgeleide jongeren.

Cultuur betekent voor mij iets anders, is weinig genoemd als reden om niet actief cultuur te beoefenen. Opleiding en inkomen hebben hierop weinig effect.

Cultuurbezoek

Een zeer hoog percentage (94%) inwoners heeft in de afgelopen 12 maanden tenminste één bezoek gebracht aan een culturele voorstelling, uitvoering en/of tentoonstelling. Voor Heerlen en Emmen bedroeg dit percentage respectievelijk 87% en 86%. Het landelijke percentage bedroeg in 2014 92%.

De invloed van de achtergrondkenmerken geslacht, taal en stadsdeel op cultuurbezoek is gering. Inkomen heeft iets meer invloed op cultuurbezoek: 89% van de respondenten in de laagste inkomenscategorie bezoekt cultuur tegenover 99% voor de hoogste inkomenscategorie.

Leeftijd heeft duidelijk invloed op cultuurbezoek. In de leeftijdscategorieën zes tot twaalf en twaalf tot negentien jaar hebben allen de laatste 12 maanden tenminste één culturele activiteit bezocht. Met het ouder worden, stijgt het percentage respondenten met geen enkel cultuurbezoek: 8% van de leeftijdscategorie 50-64 jaar en 17% van de categorie 65 jaar en ouder. Door de laatste categorie worden persoonlijke omstandigheden het vaakst (49%) genoemd als reden om niet aan cultuurbezoek te doen.

De door de inwoners van Maastricht meest bezochte culturele instellingen in Maastricht zijn: Pathé bioscoop (53%), Centre Céramique (52%), Boekhandel Dominicanen (51%), Euroscoop bioscoop (49%), cinema Lumière (42%) en het Theater aan het Vrijthof (41%).

Inkomen en vooral opleiding hebben duidelijk invloed op welke culturele organisaties en activiteiten men bezoekt. Gesubsidieerde cultuur wordt hoofdzakelijk bezocht door inwoners met een hoger inkomen en een hogere opleiding, terwijl onder bezoekers van niet-gesubsidieerde cultuur meer inwoners met een lager inkomen en lager opleidingsniveau te vinden zijn (naast bezoekers met een hogere opleiding).

Bij leeftijd en opleiding is er een significante interactie bij het bezoek aan gesubsidieerde cultuurinstellingen en activiteiten. Hoogopgeleiden zijn nog actiever als bezoeker van gesubsidieerde cultuur naarmate ze ouder zijn, terwijl het verschil in consumptie van gesubsidieerde cultuur tussen laag- en hoogopgeleiden al redelijk groot is op 20-jarige leeftijd. Op die leeftijd is er overigens nog geen aantoonbaar verschil in consumptie van niet-gesubsidieerde cultuur tussen lager- en hogeropgeleiden. Dat verschil is al wel duidelijk zichtbaar rond 45-jarige leeftijd en is dan al bijna even groot als onder 70-jarigen.

De uitkomsten over cultuurbezoek voor het geheel zijn positief, maar voor een flink aantal voorzieningen geldt dat weinig Maastrichtenaren er gebruik van maken.

Cultuurbezoek in Maastricht kent duidelijk verschillende en tamelijk gescheiden culturele sferen. Bij klassieke cultuur is er een zeer groot effect van de factor opleiding, een effect dat bovendien steeds sterker wordt met het stijgen van de leeftijd. Oudere, hoogopgeleide Maastrichtenaren zijn de grootste consumenten van klassieke cultuur. Zij domineren daar als bezoekers, net als bij gesubsidieerde cultuur als geheel.

Populaire cultuur wordt echter ook minder bezocht door de laagopgeleiden in vergelijking met hoogopgeleiden. Er zijn veel culturele instellingen en activiteiten in de stad die hoofdzakelijk door hogeropgeleiden worden bezocht, maar er zijn nauwelijks instellingen en evenementen waar lageropgeleiden als cultuurbezoekers domineren. Hoogopgeleiden onderscheiden zich van laagopgeleiden door een vaak breder cultuurbezoek dat zowel elementen uit de klassieke cultuur als uit de populaire cultuur omvat.

Leeftijd heeft een negatief effect op het bezoek aan populaire cultuuruitingen: oudere Maastrichtenaren consumeren minder vaak populaire cultuur dan jongeren.

Bezoek aan cultuur buiten Maastricht

Bijna de helft van de respondenten bezoekt (ook) cultuur buiten Maastricht: 45% in de rest van Nederland, maar buiten Zuid-Limburg, 37% in Zuid-Limburg, 30% in het buitenland, maar buiten de Euregio Maas-Rijn. De Euregio trekt het minste cultuurbezoek vanuit Maastricht: 27%.

Belang van cultuur

Cultuur wordt door de meerderheid van de respondenten (heel) belangrijk gevonden: het belangrijkste voor de samenleving en voor de stad (beide 84%), gevolgd door het belang voor zichzelf (68%) en voor het stadsdeel (59%). Ook in Heerlen en Emmen vindt een ruime meerderheid van de bevolking cultuur (heel) belangrijk, met name voor stad en samenleving.

Hogeropgeleiden vinden cultuur (veel) belangrijker dan lageropgeleiden, vooral voor zichzelf, maar ook voor de samenleving. Van de respondenten met lager beroepsonderwijs (lbo) als hoogste opleiding vindt 27% cultuur voor zichzelf (heel) belangrijk, tegenover 84% van de respondenten met een WO-opleiding.

Ook leeftijd heeft invloed op het belang dat mensen aan cultuur toekennen. Ouderen vinden cultuur voor zichzelf belangrijker dan jongeren. Van de leeftijdscategorie twaalf- tot negentienjarigen vindt 53% cultuur (heel) belangrijk voor zichzelf tegenover 74% in de categorie 65 jaar en ouder.

Ook waar men woont heeft invloed op het belang dat aan cultuur wordt toegekend. Van de inwoners in het Centrum vindt 81% cultuur voor zichzelf (heel) belangrijk, in West bedraagt dit percentage 61%.

Taal heeft eveneens invloed op het belang dat aan cultuur wordt toegekend. Van degenen die thuis het meest Limburgs spreken vindt 59% cultuur voor zichzelf (heel) belangrijk tegenover 72% van degenen die thuis het meest Nederlands spreken. Ter informatie: dialect (39%) wordt door net iets meer inwoners thuis het meest gesproken dan Standaardnederlands (38%).

Waardering van cultuur (mogelijkheden voor beoefening en van het aanbod)

Inwoners van Maastricht zijn redelijk tevreden over de mogelijkheden tot cultuurbeoefening (7,0) en over het aanbod (7,1).

De waardering van cultuur door mannen en vrouwen verschilt nauwelijks van elkaar. Ook inkomen en opleiding hebben hierop weinig invloed. Leeftijd heeft meer invloed. Ouderen waarderen zowel de mogelijkheden voor cultuurbeoefening als het aanbod hoger dan jongeren. De laagste waardering heeft de leeftijdscategorie zes tot twaalf jaar oud: 6,8 voor de mogelijkheden en 6,7 voor het aanbod. De hoogste waardering heeft de leeftijdscategorie 65 jaar en ouder: 7,3 voor de mogelijkheden en 7,4 voor het aanbod, gevolgd door de leeftijdscategorie 20 tot 34 jaar oud met twee maal een waardering van 7,2.

Joop de Jong, Sandra van Helden en Ward Schoonbrood (Universiteit Maastricht)
j.dejong@maastrichtuniversity.nl